

**ZAŁĄCZNIK
DO REGULAMINU ODZNAKI KRAJOZNAWCZEJ PTTK „POZNAJ ZABYTKI TECHNIKI W POLSCE”**

Pomorze

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytku	Należy zwiedzić, zapoznać się	Adres zabytku
1.	Wybrzeże	Latarnie morskie	min. 5 latarni	Wykaz w załączeniu
2.	Gryfice	Gryficka Kolej Wąskotorowa	Przejazd turystyczny, parowozownia	Gryfice ul. Błonie 1
3.	Biała Góra	Stopień wodny na Nogacie	Jaz w korpusie prawego wału Wisły, komorę śluzy, upust i wrota p. powodz. śluzy	Biała Góra
4.	Gdańsk	Żuraw gdański	Budowa, zasada działania	Centralne Muzeum Morskie
5.	Gdańsk	Gdańska głowa	Śluza na Szkarpowie	na Wiśle Elbląskiej w pobliżu wsi Żuławki
6.	Gdańsk	Twierdza Wisłoujście	Fortyfikacje	przy ujściu Wisły do Bałtyku
7.	Gdańsk-Oliwa	Kuźnia wodna	Tamę z ruchomym jazem, piece grzewcze i młot z napędem wodnym, nożyce mimośrodowe	ul. Bytowska 1
8.	Gdańsk	Centralne Muzeum Morskie	Wyposażenie okrętu „Solen”, statek-muzeum „Sołdek”, „Dar Pomorza”	ul. Ołowianka 9-13
9.	Fojutowo	Akwedukt na Wielkim Kanale Brdy	Akwedukt, zapora w Myłofie	Sołectwo Legbąd, gm. Tuchola
10.	Kościerzyna	Parowozy	Parowozy: Pu29, Tw1; lokomotywa spalinowa SP47, parowóz TKt48	ul. Towarowa 7
11.	Sopot	Molo	Najdłuższe molo w Polsce, fontannę i latarnię morską	ul. Bohaterów Monte Cassino
12.	Szczecin	Zwodzony most kolejowy	Jedyny zwodzony most kolejowy w Polsce, mechanizm podnoszenia i opuszczania	Podjuchy
13.	Tczew	Mosty	Most kratownicowy z l. 1851-57	między Tczewem a Lisewem
14.	Pomorze Środkowe	Słupskie, koszalińskie elektrownie wodne	min. 5 elektrowni	Wykaz w załączniku
15.	Koszalin	Koszalińska Kolej Dojazdowa	Przejazd turystyczny	ul. Wendetów 24A/11

Mazury, Suwalszczyzna i Podlasie

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytku	Należy zwiedzić, zapoznać się	Adres zabytku
16.	Botkuny-Żytkiejmy	Linia kolejowa	Wiadukty w Sańczykach, obiekty w Kiejpociach i Bodkunach	z Gołdapi w kierunku Wiżajn
17.	Elbląg	Kanał Elbląski	Pochylnie, śluzy komorowe betonowe, ceglane, nasyp przez Jez. Karnickie	Elbląg ul. Wieżowa 1 Ostróda ul. Mickiewicza 42
18.	Augustów	Kanał Augustowski	Śluzy: Dębowo, Augustów, Przewież, Paniewo, Kudryki	ul. 29 Listopada
19.	Ełk	Ełcka Kolej Dojazdowa	Przejazd turystyczny	ul. Wąski Tor 1
20.	Górowo Iłowieckie	Gazownia miejska	Kompletny ciąg technologiczny do produkcji gazu, kolekcja zabytkowych gazomierzy	ul. Wyszyńskiego 20
21.	Kopna Góra	Kolej Leśna	Przejazd turystyczny	Warszawa ul. Dunajecka 15/12
22.		Kanał Mazurski	Śluzy: Leśniewo I i II, Guja, Bojary Małe oraz jaz	przy drodze nr 650 Węgorzewo – Srokowo
23.	Wigry	Wigierska Kolej Wąskotorowa	Przejazd turystyczny	Płociczno – Tartak 40
24.	Gierłoż	Wilczy Szaniec	Schrony ok. 40 szt.	Gierłoż

25.	Giżycko	Drogowy most obrotowy	Budowa, zasada działania	nad Kanalem Łuczyńskim (Giżyckim)
26.	Mamerki	Schrony bojowe	Schrony bojowe	na trasie Kętrzyn – Gierłoż
27.	Żuławy	Żuławska Kolej Dojazdowa	Przejazd turystyczny	Nowy Dwór Gdański, ul. Dworcowa 29
28.	Rybina	Kolejowy most obrotowy	Budowa, zasada działania	na trasie Nowy Dwór Gdański – Stegna Gd.

Kujawy

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytku	Należy zwiedzić, zapoznać się	Adres zabytku
29.	Bydgoszcz	Spichlerze	Spichlerze: biały, czerwony, kaszarnia oraz przy ul. Grodzkiej 7-11	ul. Grodzka 7/9/11
30.	Bydgoszcz	Węzeł wodny	Kanały, śluzy, jazy, przejazd turystyczny tramwajem wodnym	ul. Nowogrodzka 3
31.	Ciechocinek	Warzelnie soli i tężnie	Tężnie, proces wytwarzania soli	Warzelnia soli ul. Solna 6, ul. Tężniowa
32.	Toruń	Most drogowy	Konstrukcja mostu drogowego na Wiśle	al. Jana Pawła II
33.	Toruń	Stacja wodociągowa „Stare Bielany”	Wieża ciśnień, hala maszyn parowych, wystawa plenerowa	ul. Św. Józefa 37-49
34.	Żnin	Żnińska Kolej Powiatowa	Przejazd turystyczny	ul. Potockiego 4
35.	Wenecja	Muzeum Kolejki Wąskotorowej	Największa kolekcja taboru wąskotorowego	Wenecja

Wielkopolska

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytku	Należy zwiedzić, zapoznać się	Adres zabytku
36.	Gniezno	Gnieźnieńska Kolej Dojazdowa	Przejazd turystyczny	ul. Wrześcińska 2
37.	Kalisz	Kaliska Kolej Dojazdowa	Przejazd turystyczny	ul. Godebskiego 2E
38.	Kłodawa	Kopalnia soli	Kaplica św. Kingi, maszyny górnicze	al. 1000-lecia 2
39.	Kostrzyn	Stacja dwupoziomowa	Nietypowy układ stacji, budynek lokomotywowni	Dworzec PKP
40.	Opatówek	Muzeum Historii Przemysłu	Krosno mechaniczne, suwadło zespołowe, hafciarkę ręczną, kolekcję fortepianów i pianin, gabinet fabrykanta	ul. Kościelna 1
41.	Poznań	Stary browar	Dziedziniec sztuki, pasaż, kładkę łączącą Atrium i bud. Fortis	Obok Starego Rynku, u zbiegu ul. Kościuszki i ul. Półwiejskiej
42.	Śmigiel	Śmigielska Kolej Dojazdowa	Przejazd turystyczny	ul. Leszczyńska 14
43.	Środa Wielkopolska	Powiatowa Kolej Wąskotorowa	Przejazd turystyczny	ul. Niedziałkowskiego 25
44.	Szreniawa	Muzeum Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego	Wystawy stałe, kolekcje ciągników marki Lanz-Bulldog, Ursus, Zetor, Fordon, plenerową ekspozycję uli	ul. Dworcowa 5
45.	Wolsztyn	Parowozownia	Parowozy: Pm36-2, Okl-359, Tr5-65, Ok22-31, Ty5l-223, Ty2, Ty42, Ty43, Ty3, wagony osobowe, drezyny	ul. Fabryczna 1
46.	Zaniemyśl	Powiatowa Kolej Wąskotorowa	Przejazd turystyczny	ul. Dworcowa

Mazowsze i Ziemia Łódzka

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytku	Należy zwiedzić, zapoznać się	Adres zabytku
47.	Łódź	Zespół fabryczny na Księzym Młynie	Wodny Rynek, Księży Młyn, tzw. bielnik Kopischa	ul. Tymienickiego
48.	Łódź	Dawne Zakłady Bawełniane Izraela Poznańskiego	Centrum Handlowe Manufaktura oraz muzea: Sztuki Fabryki, Historii Miasta Łodzi	ul. Ogrodowa 17
49.	Łódź	Fabryka Towarzystwa Akcyjnego Ludwika Geyera	Zabudowa obiektu i wyposażenie	Centralne Muzeum Włókiennicze

50.	Łódź	Centralny zbiornik wody	Architektura i wyposażenie techniczne	pod miastem
51.	Łódź	Centralne Muzeum Włókiennicze	Ekspozycje stałe	ul. Piotrkowska 282, Biała Fabryka
52.	Łódź	Muzeum Kinematografii	Ekspozycje stałe	Plac Zwycięstwa 1, Pałac Karola Scheiblera
53.	Łódź	Podmiejskie tramwaje	Muzeum Komunikacji Miejskiej, przejazdy tramwajami do: Ozorkowa, Pabianic, Zegrza, Konstancynowa, Lubomierska	ul. Wierzbowa 1
54.	Krośniewice	Krośniewicka Kolej Dojazdowa	Przejazd turystyczny	ul. Kopernika 33E, 95-915 Głowno
55.	Maurzyce	Spawany most drogowy na Słudwi	Most	6 km od Łowicza
56.	Otrębusy	Muzeum Motoryzacji	Ekspozycje	ul. Warszawska 21
57.	Rogów	Rogowska Kolej Wąskotorowa	Przejazd turystyczny i ekspozycje	ul. Dworcowa 37
58.	Sochaczew	Muzealna Kolej Wąskotorowa	Przejazd turystyczny i ekspozycje	ul. Towarowa 7
59.	Skierniewice	Dworzec PKP	Architektura dworca, wiata nad peronem I	ul. Dworcowa
60.	Skierniewice	Parowozownia	Obrotnica centryczna, pozostałe ekspozycje	ul. Łowiecka 1
61.	Warszawa	Muzeum Techniki	Wystawy stałe	pl. Defilad 1, Pałac Kultury i Nauki
62.	Warszawa	Muzeum Kolejnictwa	Zabytkowe parowozy, kolekcja sztandarów kolejowych	ul. Towarowa 1
63.	Warszawa	Muzeum Gazownictwa	Ekspozycje w muzeum Zespół dawnej gazowni na Woli	ul. Kasprzaka 25, Wola
64.	Warszawa	Zakład Wodociągu Centralnego	Zabytkowa Stacja Filtrów Powolnych Zakład Filtrów Pośpiesznych, Muzeum Zakładowe	ul. Koszykowa 81
65.	Warszawa	Wiadukt Mostu Poniatowskiego	Architektura	al. Jerozolimskie
66.	Żyrardów	Zabytkowa Osada Fabryczna	Zabytkowa zabudowa Centrum Żyrardowa	ul. 1 Maja 1 Muzeum, ul. Karola Dittricha 1
67.	Piotrków Trybunalski	Kolej Piotrkowska	Przejazd turystyczny	ul. Przemysłowa 27

Ziemia Lubelska

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytku	Należy zwiedzić, zapoznać się	Adres zabytku
68.	Bondyryz	Młyny wodne	Dwa młyny wodne z zachowanym układem hydrotechnicznym	Bondyryz, Gm. Adamów, ok. 20 km od Zamościa
69.	Chełm	Chełmskie Podziemia Kredowe	Trasa turystyczna, ekspozycje	ul. Lubelska 55A
70.	Nałęczów	Nałęczowska Kolej Dojazdowa	Przejazd turystyczny, ekspozycje na stacji w Karczmiskach	Stacje w Karczmiskach i Nałęczowie

Dolny Śląsk

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytku	Należy zwiedzić, zapoznać się	Adres zabytku
71.	Bolesławiec	Most kamienny	Największy most kamienny	Linia kolejowa Bolesławiec – Węglińiec
72.	Bóbr (rzeka)	Elektrownie wodne (min. dwie od zwiedzenia)	Elektrownie: Bobrowice I, II, III, Pilchowice I, II Muzeum Energetyki Jeleniogórskiej – elektrownia Szklarska Poręba II	do 6 km od Jeleniej Góry
73.	Konary	Ruiny cukrowni	Pozostałości dawnej cukrowni	Konary – Wińsko pow. Wołów, 8 km od Wińska
74.	Kwisa (rzeka)	Elektrownie wodne (min. jedna do zwiedzenia)	Elektrownie: Leśna I Złotniki	ok. 12 km od Lubania
75.	Kowary	Sztolnie żelaza i uranu	Grota uranowa, Jez. Latimerii, skarbiec Walonów, inhalatorium	ul. Podgórze 55

76.	Kłodzko	Linia kolejowa Kłodzko – Wałbrzych	Trzy tunele i kilka wiaduktów	Droga krajowa Nr 35 do Wałbrzycha Głównego lub Nr 8 do Kłodzka Gł.
77.	Duszniki-Zdrój	Muzeum Papiernictwa	Zabytkowy budynek papierni i suszarni, wystawa historii papiernictwa	ul. Kłodzka 42
78.	Jaworzyna Śląska	Muzeum Przemysłu i Kolejnictwa	Parowozy, wagony i inne	ul. Towarowa 4
79.	Wałbrzych	Muzeum Przemysłu i Techniki	Markownia, budowa maszyny wyciągowej szybu „Julia”, „Lisią Sztolnię”	ul. Wysockiego 28
80.	Nowa Ruda	Kopalnia węgla kamiennego	Podziemna trasa turystyczna, kopalnia „Nowa Ruda”, pola „Piaś” i „Lech”, eksponaty	ul. Obozowa 4
81.	Walim	Kompleks zbrojeniowy „Riese”	Podziemna trasa turystyczna, eksponaty	ul. 3 Maja 26
82.	Wrocław	Zakład wodociągowy „Na grobli” i przepompownia „Świątniki”	Budynek wieży ciśnień „Na Grobli”, budynek przepompowni „Świątniki”	ul. Na Grobli 14/16 (wieża ciśnień), ul. Świątnicka 1 (przepompownia)
83.	Wrocław	Fundacja Otwartego Muzeum Techniki	Holownik parowy „Nadbór”, dźwig pływający „Wróblin”, barka towarowa „Irena”	Wybrzeże Wyspiańskiego
84.	Kaława	Międzyrzecki Rejon Umocniony	Podziemna Trasa Turystyczna	ok. 8 km od Międzyrzecza
85.	Zgorzelec	Most graniczny	Architektura	Linia Węgliniec – Zgorzelec
86.	Złoty Stok	Muzeum Górnictwa i Hutnictwa Złota	Sztolnia „Gertruda”, „Czarna Góra”	ul. Złota 7

Górny Śląsk

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytku	Należy zwiedzić, zapoznać się	Adres zabytku
87.	Częstochowa	Muzeum Produkcji Zapalek	Proces produkcji zapalek, wystawa filumenistyczna i rzeźby z jednej zapalki	ul. Ogrodowa 68
88.	Bytom	Górnośląska Kolej Wąskotorowa	Przejazd turystyczny, eksponaty	Stacja Bytom Karb Wąskotorowy
89.	Gliwice	Radiostacja	Budynek nadawczy, wieża antenowa	ul. Tarnogórska 129
90.	Gliwice	Muzeum Odlewnictwa	Miniatury pomników, zbiór odlewów artystycznych	ul. Robotnicza 2
91.	Katowice-Szopienice	Huta Metali Nieżelaznych	Tok technologiczny	Dąbrowa Górnicza
92.	Katowice	Osiedla Nikiszowiec i Giszowiec	Urbanistyka osiedli, zabudowa	ok. 3 km na wschód od centrum
93.	Łaziska Górne	Muzeum Energetyki	Eksponaty	ul. Wyzwolenia 30
94.	Mysłowice	Centralne Muzeum Pożarnictwa	Samochody pożarnicze, sztandary strażackie, pojazdy konne itp.	ul. Stadionowa 7A
95.	Radzionków	Muzeum Chleba	Maszyny i urządzenia	ul. Nałkowskiej 5
96.	Rudy	Skansen	Parowozy, lokomotywy, wagony	ul. Szkolna 1
97.	Rybnik	Zabytkowa Kopalnia Węgla „Ignacy”	Szyb „Głowacki” i „Kościuszko”, eksponaty	ul. Mościckiego 3
98.	Tarnowskie Góry	Sztolnia „Pstrąga Czarnego”	Podziemna Trasa Turystyczna	Park w dzielnicy Repty, ul. Repecka
99.	Tarnowskie Góry	Zabytkowa Kopalnia Srebra i Skansen Maszyn Parowych	Podziemna Trasa Turystyczna, skansen maszyn	ul. Szczęść Boże 81
100.	Tychy	Muzeum Piwowarstwa	Maszyny i urządzenia do warzenia piwa	ul. Katowicka 9
101.	Zabrze	Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego	Trasa turystyczna, naziemna część kopalni, podziemne wyrobiska	ul. 3 Maja 93
102.	Zabrze	Skansen Górniczy „Królowa Luiza”	Naziemną i podziemną część kopalni wraz z urządzeniami	ul. Wolności 410
103.	Żywiec	Muzeum Browaru	Maszyny i urządzenia do warzenia piwa	ul. Browarna 88

Małopolska i Podkarpacie

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytku	Należy zwiedzić, zapoznać się	Adres zabytku
104.	Bochnia	Kopalnia Soli	Podziemna Trasa Turystyczna, maszyny i urządzenia do wydobywania soli	ul. Solna 1
105.	Bóbrka	Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazownictwa	Maszyny i urządzenia do wydobywania ropy i gazu	Bóbrka
106.	Cisna	Bieszczadzka Kolej Leśna	Przejazd turystyczny	Stacja Cisna Majdan
107.	Chlewiska	Huta Żelaza	Budynki i urządzenia do wytopu żelaza	ul. Szkolna 34
108.	Chabówka	Skansen Taboru Kolejowego	Przejazd turystyczny, czynne parowozy, wagony osobowe, towarowe motorowe	ok. 300 m od stacji PKP Chabówka
109.	Kraków	Muzeum Lotnictwa Polskiego	Samoloty, silniki lotnicze, ekspozycje stałe	al. Jana Pawła II 39
110.	Kraków	Muzeum Inżynierii Miejskiej	Samochody i motocykle, radiodbiorniki, odbiorniki telewizyjne	ul. Św. Wawrzyńca 15
111.	Jędrzejów	Jędrzejowska Kolej Dojazdowa	Przejazd turystyczny	ul. Kolejowa
112.	Łańcut	Muzeum Gorzelnictwa	Zbiór starych butelek, zabytkowe urządzenia taśm produkcyjnych	ul. Kolejowa 1
113.	Łańcut	Kolekcja powozów	Pojazdy konne, uprzęże	ul. Zamkowa 1
114.	Krzemionki Opatowskie	Kopalnia krzemienia	Podziemna trasa turystyczna, rekonstrukcja wioski neolitycznej	ok. 8 km od Ostrowca Świętokrzyskiego
115.	Maleniec	Zakład hutniczy	Wyposażenie hal	Maleniec 54
116.	Natulisko Fabryczne	Walcownia	Pozostałości po walcowni	przy drodze Skarżysko Kamienna do Ostrowca Świętokrzyskiego
117.	Przeworsk	Przeworska Kolej Dojazdowa	Przejazd turystyczny, tunel na trasie	ul. Lubomirskich 14
118.	Samsonów	Huta żelaza	Ruiny wielkiego pieca	gm. Zagnańsk
119.	Stara Kuźnica	Kuźnia wodna	Wyposażenie	pow. konecki, rzeka Młynkówka
120.	Starachowice	Muzeum Przyrody i Techniki	Zespół starego pieca, wystawy: samochody ciężarowe, skamieniałości z ery mezozoicznej	ul. Wielkopiecowa 1
121.	Sielpia Wielka	Walcownia i pudlingarnia	Urządzenia i maszyny walcowni	okolice Końskich

UWAGA: w przypadku, kiedy przejazdy turystyczne kolejami wąskotorowymi z różnych przyczyn zostaną zawieszona, weryfikator zaliczy zwiedzanie obiektów stacyjnych i ekspozycji stałych.

Wykaz latarni morskich:

Lp.	Miejscowość	Rok budowy	Wysokość światła w m n.p.m.	Zasięg (Mm)	Uwagi
1.	Krynica Morska	1951	53	18	
2.	Gdańsk Nowy Port Gdańsk Port Północny	1894 1984	37 56	wyłączona 25	nie dostępna dla turystów
3.	Jastarnia	1950	22	15	nie dostępna dla turystów
4.	Rozewie	1875	83	26	
5.	Stilo	1906	75	23,5	
6.	Czołpino	1875	75	21	
7.	Ustka	1892	22,2	18	
8.	Jarosławiec	1838	50,2	23	
9.	Darłowo	1927	19,7	15	
10.	Gąski	1877-78	50,1	23	
11.	Kołobrzeg	1832-36	36,5	16	
12.	Niechorze	1866	62,8	20	
13.	Kikut	1962	91,5	16	nie dostępna dla turystów
14.	Świnoujście	1857	68	24	

Wykaz Elektrowni Wodnych na Pomorzu Środkowym:

1. Na Wieprzy: Biesowice, Ciecholub, Kępice, Kępka.
2. Na Łupawie: Drzeżwo, Łebień, Łupawie, Poganice, Smołdzino, Żelkowo.
3. Na Radwi: Niedalin, Rosnów.
4. Na Śłupi: Gąłęzna Mała, Konradów, Krzynia, Skarszew Dolny, Soszyca.

A także Borowo na Drawie, Nowy Żytnik na Grabowej, Osowo Lęborskie na Okalicy, Rościno na Parsęcie, Żydowo na Radwi.

Tramwaje: 14 sieci trakcyjnych, w tym 9 normalnotorowych (1435 mm) i 5 wąskotorowych (1000 mm).

1. Bydgoszcz 1000 mm,
2. Częstochowa 1435 mm,
3. Elbląg 1000 mm,
4. Gdańsk 1435 mm,
5. Aglomeracje górnicze 1000 mm,
6. Grudziądz 1000 mm,
7. Gorzów Wlkp. 1435 mm,
8. Kraków 1435 mm,
9. Łódź 1000 mm,
10. Poznań 1435 mm,
11. Szczecin 1435 mm,
12. Toruń 1000 mm,
13. Warszawa 1435 mm,
14. Wrocław 1435 mm.

Najwięcej wagonów tramwajowych ma Warszawa 3670, najmniej Grudziądz 20 na jednej linii.